

Tajkuni in slovenska stvarnost (2)

PROF. DR. PETER GLAVIČ

Bivši direktor Merkurja Bine Kordež je v Večeru odprl razpravo o sedanjem razvoju v Sloveniji, ki ga je del menedžerjev napačno usmeril in povzročil zaostajanje, brezposelnost, negotovo bodočnost mladih. Za javnost ni sporno privatno lastništvo, to kaže na primer odnos ljudi in medijev do Mirka Tuša. Sporni so drugi vidiki prevzemanja podjetij. Plaz menedžerskih prevzemov je imel več razlogov. Prvi je bil val menjav uspešnih vodstev podjetij z lojalnimi kadri vladajoče koalicije. Drugi so bila poceni posojila na mednarodnem trgu, ki so omogočala zadolževanje bank, podjetij in menedžerjev. Val prevzemov je dvignil borzne cene podjetij in napihnil balon, ki ga je prejšnja vlada še pospešila z zadolževanjem za ceste. Razmerje med tržno ceno delnice družbe in čistim letnim dobičkom na delnico (P/E) je zrastle na 30 - 35, povprečna vrednost v svetu je 15. Podjetja so dosegala velike navidezne dobičke, dvigovala plače in s tem pospeševala spiralo razvoja. Tako precenjena podjetja so potem nerazumno drago kupovali menedžerji, dobiček so imeli država, KAD in SOD, podjetja, skladi in posamezniki. Prav zadolževanje na tujih finančnih trgih je podjetja in njihove nove lastnike, banke in državo spravilo v veliko odvisnost od konjunkturalnih gibanj in od tujih dajalcev posojil. V krizi, ki je v tržnem gospodarstvu normalna, vzponu sledita padec in ponovni vzpon, podobno gibanju valov, to rado postane usodno za posojilojemalce in smo ga v prejšnji državi že doživeli. Menedžerji, ki so kupovali podjetja pri previsokih P/E, so dokazali, da ne poznajo abecede tržnega gospodarstva. Posledice menedžerskih prevzemov ter zadolževanja bank in države so (bile) katastrofalne. Propadanja prevzetih

podjetij so posledica nesposobnosti vračanja kreditov za predrago kupljene delnice.

Tretji sporni vidik prevzemanja podjetij je etični. Ne velja za vse prevzeme, vendar pri večini prevzemov poštenja ni bilo:

- Tajkuni so pred lastninjenjem spejlali del sredstev iz podjetja, ki so ga upravljali, na svoje račune v tujini ali doma z različnimi poslovnimi potezami (preprodajami, fiktivnimi računi). Šlo je za bolj ali manj prefi-

njeno krajo premoženja drugim lastnikom (delničarjem, državi).

- Izplačevali so si zelo visoke plače in se pri tem sklicevali na zahodne države, ne upoštevalje velikost in uspešnost podjetja. Medsebojno so si delili dodatne funkcije v dobro plačanih nadzornih svetih in si pomagali pri kreditiranju nakupov. Podpirala so jih stanovska združenja. Visoke plače so delili tudi zaposlenim, da so bili tihi. S tem so uničevali kapital lastnikov, sebi pa omogočili zbiranje osnovnih sredstev za nakupe podjetij, najprej z delnicami upravljanega podjetja in nato s krediti bank. Namesto da bi se ukvarjali z uspešnim vodenjem zaupane jim družbe, so velik del časa in sposobnosti usmerili v ustanavljanje svojih družb in prevzeme. Po zadnji analizi švicarskega IMD so naši menedžerji glede na svojo konkurenčnost na 57. mestu med 59 državami, po plačah so 20.
- Preko verige podjetij so najprej izčrpali likvidni kapital prevzetih podjetij, ki so nato morala kupovati ciljna podjetja za prevzeme z najemanjem kreditov. Metodo je vpeljal Darko Horvat z Aktivo; sledile so mu mnoge pooblaščenke investicijske družbe, pidi. Uporabljal jo je tudi Boško Šrot pri lastninjenju Pivovarne Laško. Bistvena razlika med obema je bila, da je Horvat kupoval podcenjene delnice, izrival male delničarje in preko prevzetih podjetij z njihovim izčrpanjem kupoval druge družbe. Šrot pa je precenjene delnice kupoval z bančnimi krediti, zato je prvi preživel in obogatel, drugi pa propadel.

- Preko svojih zvez v politiki in sodstvu so uničevali premoženje investorjev na borzi in s tem zmanjševali njihovo zaupanje v smotrnost vlaganja prihrankov v domače gospodarstvo. Pod prevzevo balona so na primer uničili vzajemne sklade Proficia Dadas, čeprav je bilo razmerje P/E takrat normalno (15); to se je zgodilo zaradi zahtev bodočih tajkunov. Po borznem zlomu so lahko z visokimi menedžerskimi zaslužki in krediti pokupili podcenjene delnice malih vlagateljev.

Nepoštenje bo imelo dolgoročne posledice. Ob osamosvajanju smo si predstavljali Slovenijo kot drugo Švico. Še danes so večini vzor skandinavske države, Avstrija, Nemčija, Nizozemska s svojo visoko etiko in socialno-tržnim gospodarstvom. Gre za države, ki so stoletja živele v težkih naravnih pogojih (gorski svet, slaba zemlja, malo sonca) in so zato morale graditi na trdem in pametnem delu, poštenju, skromnosti, medsebojni pomoči. Z reformo so prevzele protestantsko vero. Južnoevropske države so imele

veliko boljše naravne pogoje za preživetje, zato so razvile drugo vrsto etike, ki se je oplajala z arabsko filozofijo varanja drugih. Sem sodijo danes prezadolžene države PIGS (Portugalska, Grčija, Italija, Španija); najbolj značilen primer je Grčija, ki je s ponarejanjem poročil dolga leta varala severnoevropske banke in EU ter jih bo varala še naprej, če ji bodo to dovolili. Naši pregnanci v Srbijo med drugo svetovno vojno vedo povedati, da je bil največji dosežek Srba, če je prevaral Grka!

Slovenija je imela po tradiciji možnosti, da se priključi skandinavsko-alpski vrsti družb. Vendar se je v zadnjih desetletjih vse bolj usmerjala v južnoevropski tip države in družbe: dobili smo tajkunska omrežja ("pajdaški kapitalizem"), korupcijo, razprodajo državnega premoženja, naraščajoči javni dolg, ki je kot grški končal v porabi prebivalstva, svojega Berlusconi in razpad oljčne koalicije. Poštenja je manj, neupravičenega bogatenja pa več, kot ga je bilo v bivši Jugoslaviji. Mala država ne more preživeti brez visokih etičnih

standardov, kot jih poznajo Švicarji (tam delo na črno prijavi sosed).

Ekonomsko sporno in tvegano prevzemanje podjetij s krediti bank je povzročilo verižno propadanje podjetij, kar je največja zamera prevzemnikom. Ni povezana z bogatenjem prevzemnikov, temveč z izgubo kakovostnih delovnih mest. Boško Šrot je poleg delničarjev spraval v težave pivovarni Laško in Union, Fructal, Rogaško, Infond holding, Mercator, Delo in Večer, Igor

Bavčar poleg Istrabenza Drogo Kolinsko, Bine Kordež Savo Kranj, Nacionalno finančno družbo in vrsto dobaviteljev (na primer Mariborsko livarno), Hilda Tovšak, Ivan Zidar, Miroslav Temnik in drugi svoja gradbena podjetja in množico podizvajalcev, Matej Raščan Delo Revije in bi še Večer, če ne bi bili zaposleni s pritiski na vlado preprečili njegove prodaje.

Povzročili so velike izgube v domačih bankah, uničili slovensko borzo, razvrednotili na njej kotirajo-

če družbe in premoženje lastnikov. Vrsta njihovih podjetij je končala v stečaju ali bo prišla v tuje roke; izgubila so vrhunske podjetniške funkcije (upravljanje, raziskave in razvoj, financiranje, zaposlovanje visoko izobraženih kadrov), ostali bodo mezdna delovna sila in pritiski na zniževanje plač. Bližamo se razlastninjeni družbi, nekdanjemu narodu hlapcev, ki mu politiko in življenje narekujejo tuji lastniki in oblastniki.

*Ekonomsko
sporno in tvegano
prevzemanje
podjetij s krediti
bank je povzročilo
verižno propadanje
podjetij*